

Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliğinin Hijyen ve COVID-19'dan Kaçınma Davranışlarına Etkisi*

Nuh ATAMAN

Arş. Gör, Dicle Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Sağlık Yönetimi Bölümü
nuh.ataman@dicle.edu.tr
<https://orcid.org/0009-0004-8622-4431>

Makale Başvuru Tarihi : 04.11.2024
Makale Kabul Tarihi : 16.12.2024
Makale Yayın Tarihi : 31.12.2024
Makale Türü : Araştırma Makalesi
DOI: 10.5281/zenodo.14583321

Yalçın KARAGÖZ

Prof. Dr. Düzce Üniversitesi, İşletme Fakültesi,
Sağlık Yönetimi Bölümü
yalcinkaragoz@duzce.edu.tr
<https://orcid.org/0000-0001-5642-6498>

Özet

Anahtar Kelimeler:

COVID -19'dan Kaçınma, Hijyen, Algılanan Bulaşılabilirlik

Bu araştırmanın temel amacı, "Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliğinin Hijyen ve COVID-19'dan Kaçınma Davranışlarına Etkisinin Path (Yol) Analizi ile Belirlenmesidir". Bu amaçla öncelikle araştırmanın amacı, önemi, varsayımları, sınırlıkları, genel bilgiler (pandemi, coronavirüsler, COVID-19, epidemiyolojisi, klinik özellikleri, bulaş yolları), algılanan COVID-19 bulaşılabilirliği, COVID-19'dan kaçınma ve hijyen hakkında bilgiler verilmiştir. Araştırmanın evrenini; 2022 yılının Temmuz-Ağustos aylarında Adana il merkezinde yaşayan 18 yaş ve üstü bireyler oluşturmaktadır. Araştırmada kolayda örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmada; farklılık testleri Path analizi teknikleri kullanılmıştır. Toplamda 412 kişiden elde edilen veriler, SPSS ve AMOS paket programları ile değerlendirilmiştir. Araştırmanın güvenilirlik katsayısı Alfa = 0,887'dir. Bu değer $0,80 \leq \alpha < 1,00$ arasında olduğundan, çalışmanın güvenilirliği yüksek derecededir. Algılanan COVID-19 bulaşılabilirliğinde, COVID-19'dan kaçınmada ve hijyen davranışlarında demografik verilere göre farklılık olup olmadığını belirlemek amacıyla; "Bağımsız Örneklem T Testi" ve "Tek Yönlü ANOVA" testleri yapılmıştır. Bağımsız örneklem t-testi sonucunda katılımcıların medeni durumuna, cinsiyete, eğitim durumuna, yaşa ve gelir düzeyine göre bütün boyutlar "kararsız" demislerdir. Path analizi sonucunda bulunan uyum değerleri bulunan modelin yapı geçerliliğinin olduğunu göstermiştir. Araştırmanın path analiz sonuçlarına göre; Bağımsız değişken olan algılanan COVID-19 bulaşılabilirliğinin, hijyen davranışları ve COVID-19'dan kaçınma bağımlı değişkenleri üzerindeki direkt etkisi önemli ve pozitif bulunmuştur.

The Effect of Perceived COVID-19 Communicability on Hygiene and COVID-19 Avoidance Behaviors

Abstract

Keywords:

COVID-19 Avoidance, Hygiene, Perceived Contagiousness,

The main purpose of this study is to "Determine the Effect of Perceived COVID-19 Contagiousness on Hygiene and COVID-19 Avoidance Behaviors with Path Analysis". For this purpose, firstly, the purpose, importance, assumptions, limitations, general information (pandemic, coronaviruses, COVID-19, epidemiology, clinical features, transmission routes), perceived COVID-19 infectiousness, COVID-19 avoidance and hygiene were given. The population of the study consisted of individuals aged 18 years and over living in Adana city center in July-August 2022. Convenience sampling method was used in the study. In the research; difference tests Path analysis techniques were used. The data obtained from 412 people in total were evaluated with SPSS and AMOS package programs. The reliability coefficient of the research is Alpha = 0,887. Since this value is between $0,80 \leq \alpha < 1,00$, the reliability of the study is high. In order to determine

* Bu çalışma Nuh ATAMAN'ın yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur.

whether there is a difference in perceived COVID-19 infectiousness, COVID-19 avoidance and hygiene behaviors according to demographic data; "Independent Samples T Test" and "One-Way ANOVA" tests were conducted. As a result of the independent samples t-test, all dimensions were "undecided" according to the marital status, gender, education level, age and income level of the participants. The fit values found as a result of the path analysis showed that the model has construct validity. According to the path analysis results of the research; The direct effect of the independent variable, perceived COVID-19 infectiousness, on the dependent variables of hygiene behaviors and avoidance of COVID-19 was found to be significant and positive.

1. GİRİŞ

COVID-19 salgın hastalığı görülmeye başladığı zaman en küçük bir bireyden, en büyük bir devlete kadar herkesi etkisi altına aldı. Bazı insanları sadece kısa süreli hasta ederken, bazı insanlarda kalıcı hasarlar bırakmıştır. Aynı zamanda virüsün bulaş durumu, hasta sayısı, inkübasyon süresi ve ölüm oranlarıyla alakalı durumlar şüpheli ya da yanlış bilgilendirmeler neticesinde oluşan endişeler ve oluşan telaşa herkesi etkilemiş (Demir Gökmen vd., 2020: 616; Günay, 2021: 38) ve aynı zamanda hastalık ilk ortaya çıktığında hastalığın nasıl oluştuğu, nasıl sonlanacağı, hangi tedavi yönteminin ve aşının başarılı olacağı kesin olarak bilinmemesi de yukarıda bahsedilen etkiyi arttırmıştır.

Hastalığın neticesinde hızlı yayılma, herkesi hasta etme, kalıcı zararlar verebilme ve hatta bazı vakaların ölümlerle sonuçlanmasından dolayı tüm devletlerin en önemli gündemi olarak zihinlerde yer almıştır. Bu ciddi etkilerden dolayı da bazı uygulamalara gidildi. Bunlar: sosyal hayatta yaşanan kısıtlamalar, okullarda verilen yüz yüze eğitimlere belli bir süre ara verilmesi, toplu taşıma araçlarında ve toplu yaşanan yerlerde sosyal mesafeye dikkat edilmesi ve bazı hijyen davranışları vb. uygulamalarla bulaş durumunu en alt seviyeye düşürmek amaçlanmıştır (Sağlık Bakanlığı, 2020).

Algılanan bulaşılabilirlik kavramı, kişinin bulaşıcı hastalıklar karşısında sergilemiş olduğu duyarlılığını yani bireyin kendisini ne ölçüde tehdit altında hissettiğini ifade etmektedir (Duncan vd., 2009: 541; Safra vd., 2021: 3). Pandemi süreci içerisinde kaygı ve korkuların artması hastalığa karşı oluşan tutumu ve hastalık algısını değiştirmektedir. Salgının sürekli olarak yayılması ve devam etmesi yapılan müdahalelerden de istenen sonuçların alınamaması algılanan tehdidi arttırmaktadır (Stangier vd., 2021: 2). Aynı zamanda hastalığa karşı tutum, hastalıktan kaynaklanan risk algısı ve bulaşılabilirliğin zihinlerde nasıl bir algı bıraktığı konusu toplumu psikolojik olarak etkisi altına almakta (Artan vd., 2020: 105-106) ve bireylerin hayat kalitesini etkileyip, zarar vermektedir (Hicks vd., 2022: 198).

Hastalıklara karşı algılanan COVID-19 bulaşılabilirliği düzeyi, bireylerin maruz kaldıkları hastalıktan dolayı korunma davranışları içerisine girmek için önlem almalarında etkili olmaktadır. Yapılan araştırmalarda COVID-19 salgını sonucunda bireylerde meydana gelen algı düzeyleri kabul edilebilir düzeyde olması, enfeksiyona karşı korunma davranışlarını beraberinde getireceği saptanmıştır (Kalkanlı, 2021: 8). Algılanan bulaşılabilirliğin değişmesi uygulanan tedbirlerin etkililiğini göstermektedir

COVID-19 salgını sürecinde bulaşmayı önlemek için yapılacak en iyi önlem enfeksiyona maruz kalmamaya çalışıp, kaçınmaktır (Ouyang vd., 2020). İlk başlarda etkili olabilecek tıbbi tedavilerin olmamasıyla bireyler kaçınma davranışları içerisine girmiş ve maske kullanma, ellerin yıkanması, temastan uzak durma gibi koruyucu hijyen davranışlarına baş vurulması önleyici tedbirler içerisinde esas davranışlar haline gelmiştir (Stangier vd., 2021: 2). Bu tedbirlerin de uygulanması bireylerdeki algılanan bulaşılabilirliğin üzerinde pozitif etkiler göstermektedir (Lau, 2003).

Virüse maruz kalma riskini en alt seviyeye indirebilmek için enfeksiyonların önlenmesi ve kontrol önlemlerinin alınması gerekmektedir. Özellikle de kendimizi ve ailemizi enfeksiyondan koruyabilmek için bazı tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bunlar;

- Maske kullanmayı ihmal etmemek.
- Ellerin düzenli bir şekilde yıkanması özellikle su ve sabun yardımıyla veya alkollü el dezenfektanı kullanmak.
- Hapşırma veya öksürme anında ağız ve burnu kâğıt mendille ya da kolun iç kısmıyla kapatmak.

- Eğer bir kişide nezle veya soğuk algınlığı belirtileri varsa o kişilerle yakın temas kurmaktan kaçınmak.
- Nefes alma problemleri, ateş, öksürük vb. şikayetler olduğunda hemen bir sağlık kuruluşuna başvurmak gerekmektedir (Hamid vd., 2020, s. 6; Sağlık Bakanlığı, 2020; UNICEF, 2022).

Hijyen kavramı genellikle enfeksiyonların bulaşmasını önleyebilmek maksatlı kullanılır. Hijyen davranışı ise sağlığın korunabilmesi ve sağlıklı yaşam için yapılan uygulamalardır. Bu davranışlar ve uygulamalar ise kişiyi enfeksiyonlara maruz kalma durumuna karşı korur. Uygulanacak olan iyi hijyen davranışları bulaşıcı hastalıkların yayılmasını engellemede kullanılacak olan en etkili yollardandır. Hijyen davranışlarının uygulanması toplumun refahını arttırmada, yaşam kalitesini arttırmada ve enfeksiyona yakalanma riskini azaltmada yardımcı olur. Hijyen davranışlarının uygulanamaması ise küresel hastalık yüküne katkıda bulunarak toplumda risk algısının oluşmasına neden olmaktadır (Altun vd., 2013: 585).

Hijyen davranışları, enfeksiyonların yayılmasının önlenmesiyle ilgili uygulamaların bütünü kapsayıp, COVID-19 gibi bulaşma özelliği yüksek olan salgına karşı mücadelede uygulanması gereken önemli adımlardandır (Altun, 2020: 313). Bir salgın hastalık için eğer uygulanabilecek etkili tıbbi tedaviler yoksa ve koruyucu bağışıklıkta yeterli gelmiyorsa, maske takmak, el yıkamak ve yakın temastan kaçınmak gibi hijyen davranışları uygulanabilecek olan esas tedbirler arasında yer almaktadır (Stangier vd., 2021: 2). Dünya sağlık örgütü ve sağlık bakanlığının da COVID-19 salgınından korunabilmek için en çok üzerinde durmuş oldukları konu hijyen meselesidir. Özellikle ellerin sık bir periyotla ve 20 saniye süresince hijyenik el yıkama aşamalarına göre yıkanması gerekmektedir (Sağlık Bakanlığı, 2020a; WHO, 2020d: 15). COVID-19 salgın hastalığı da yayılmaya devam ettiği için, bulaşmayı önlemek ve salgının etkisini azaltmak için hijyen önlemlerinin artırılması gerekmekte ve hasta kişilerle yakın temastan kaçınılması gerekmektedir (Çiçek vd., 2020: 341).

Literatür incelendiğinde “Algılanan Covid-19 Bulaşılabilirliğinin Hijyen ve Covid-19’dan Kaçınma Davranışlarına Etkisinin Path Analizi ile Belirlenmesi” ile ilgili doğrudan bir çalışmaya rastlanmamıştır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada nicel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Bu araştırma yöntemi ile çeşitli analizler yapılabilmekte ve sosyal bilimlerde alanlarda veri odaklı sonuçlar elde edilebilmektedir (Ekiz, 2020: 109-119).

Araştırmada veriler, yüz yüze anket tekniği kullanılarak toplanmıştır. Araştırma Adana il merkezinde yaşayan katılımcıların salgın sürecindeki; algılanan COVID-19 bulaşılabilirliğinin hijyen ve COVID-19’dan kaçınma davranışlarına etkisi deneysel araştırma yöntemi kullanılarak incelenmiştir. Araştırmada kullanılan veriler, değiştirilmeden olduğu gibi alınmıştır.

2.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu çalışmada evreni temsil edebilmesi için Adana il merkezi örneklem olarak belirlenmiştir. Veriler Adana il merkezinde ikamet eden 18 yaş ve üzeri yetişkin bireylerden toplanmıştır. Örneklem seçim işlemi uygulanırken sosyal bilimlerde yaygın bir şekilde kullanılan kriterlerden biri olan “evrenin 100.000’den fazla olduğu durumlarda 384 katılımcının evreni temsil ettiği kabul edileceği” kriteri esas olarak dikkate alınmıştır (Cohen vd., 2002). Bu yüzden de veriler tesadüfi olmayan örnekleme tekniklerinden kolayda örnekleme yöntemi ile 275 kadın, 137 erkek olmak üzere 412 katılımcıya uygulanmıştır. Katılımcılara, araştırmanın amacı, süresi ve katılımlarından nelerin beklendiği hakkında bilgi verilmiştir. Bu süreçte, katılımcıların isteklilik ve gönüllülük ilkeleri doğrultusunda bilgilendirilmeleri sağlanmıştır. Ayrıca, çalışmaya katılma veya katılmama özgürlüğü, bilgiyi reddetme hakları ve kendilerinden alınan kişisel bilgilerin gizli tutulacağı konularında sözlü olarak bilgilendirme yapılmış ve sadakat-gizlilik ilkesine riayet edileceği vurgulanmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Yapılan araştırma veri toplama araçlarından olan anket formunun kullanılmasıyla yapılmıştır. Anket formu dört bölüme ayrılmıştır. Birinci bölüm araştırmaya katılan bireylerin demografik özelliklerini içermektedir. İkinci bölüm COVID-19 hijyen ölçeği, üçüncü bölüm COVID-19’dan kaçınma tutumları ölçeği ve dördüncü bölüm algılanan bulaşılabilirlik ölçeği bulunmaktadır.

COVID-19’dan Kaçınma Tutumları Ölçeği; Geniş vd. (2020) tarafından geliştirilmiştir. 10 maddeli ve beşli Likert yapısıdır. Bilişsel kaçınma ve davranışsal kaçınma şeklinde de iki alt boyuta sahiptir. Ölçekte bulunan

ifadeler; “Kesinlikle katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), “Kararsızım (3), Katılıyorum (3) ve Kesinlikle Katılıyorum (5)” şeklinde incelenmektedir.

Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliği; Algılanan COVID-19 bulaşılabilirliği, hastalığa karşı algılanan güvenlik açığı ölçeğinin alt boyutudur. Duncan vd. (2009) tarafından geliştirilmiştir. 7 maddeli ve beşli Likert yapısıdır. Ölçekte bulunan ifadeler; “Kesinlikle katılmıyorum (1), katılmıyorum (2), Kararsızım (3), Katılıyorum (3) ve Kesinlikle Katılıyorum (5)” şeklinde incelenmektedir.

COVID-19 Hijyen Ölçeği; Çiçek vd. (2020) tarafından geliştirilmiştir. COVID-19 salgın sürecinde bireylerin hijyen davranışlarını belirlemek amacıyla Değişen Hijyen Davranışları, Alışveriş Hijyeni, Sosyal Mesafe ve Maske Kullanımı, Ev hijyeni, El Hijyeni ve Dışarıdan Eve Gelindiğinde Hijyen olmak üzere 6 alt boyuttan oluşan 27 maddelik bir anket çalışmasıdır. Ölçekte bulunan ifadeler; “Hiçbir zaman (1), Bazen(2), Ara sıra (3), Sık sık (4) ve Her zaman (5)” şeklinde incelenmektedir.

2.4. Veri Toplama ve Analizi

Kullanılan ölçeklerde yüksek bir yanıt oranı sağlamak için, anketler, ilgili kişilerin müsait oldukları vakitlerde, mesai harici saatler esas alınarak online (internet üzerinden) anket tekniğiyle araştırmacı tarafından toplanmıştır. Bu verilerin analizi sürecinde “SPSS” ve “AMOS” programlarından yararlanılmıştır. Araştırmada frekans analizleri, t testi, ANOVA analizi ve path analizi teknikleri uygulanmıştır.

Veri analizi konusu, bilimsel araştırmada uygulanan en önemli adımlardan birisidir. Çünkü analizler sonucunda elde edilen veriler sayesinde genel durumlar hakkında bilgi elde edilmesine yardım etmektedir. Eğer veriler analiz edilmediyse mantıklı neticelere ulaşmak zordur. Verilerin analiz edilebilmesi için birçok analiz yönteminden yararlanılmaktadır. Aynı zamanda bilgisayar ortamında analizi yapılan veriler için SPSS ve AMOS uygulamaları tercih edilmektedir. Bu araştırmada da veriler analiz edilirken güvenilirlik, geçerlilik, farklılık analizleri ve path analizi yapılmıştır.

3. BULGULAR

Araştırmanın güvenilirliğini belirlemek için test yeniden test güvenilirliği ve iç tutarlılık güvenilirliği yapılmıştır. Çalışmanın geçerliliği de path analizi içinde gösterilmiştir.

Test yeniden test güvenilirliği; bu testteki güvenilirliğinin sağlanabilmesi için taslak aşamadaki ölçek 30 kişiye 3'er haftalık zaman aralıkları ile ikişer kez uygulanmış ve bu ölçümler sonucunda alınan puanlar aşağıda verilmiştir.

Yapılan birinci ve ikinci uygulamalardaki Pearson korelasyon katsayısı 0,81 (%81) olarak bulunmuştur. Bu durum iki uygulama arasında çok güçlü bir pozitif korelasyon olduğunu göstermektedir. Elde edilen bu korelasyon katsayısı, aynı zamanda kararlılık katsayısını da ifade etmektedir. Katsayının bu kadar yüksek seviyede olması, birbirinden farklı zaman aralıklarında yapılmış olan ölçümlerin birbirine oldukça benzer olduğunu gösterir. Bu durum, ölçeğin son derece kararlı olduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 1'den de anlaşıldığı gibi yapılan bu analizin sonucunda genel güvenilirlik katsayıları bulunmuştur. Algılanan Bulaşılabilirlik Ölçeğinin Cronbach's Alpha katsayısı 0,531'dir. Bu değer “0,40≤r<0,60” arasında olduğundan, ölçeğin güvenilirliği düşük seviyededir. COVID-19'dan Kaçınma Tutumları Ölçeğinin Cronbach's Alpha değeri 0,777'dir. Bu değer “0,60≤r<0,80” arasında olduğu için ölçek oldukça güvenilir bir seviyededir.

Tablo 1. Güvenilirlik Katsayıları

Değişken İsimleri	Cronbach's Alpha Katsayısı
Algılanan Bulaşılabilirlik Ölçeği	0,531
COVID-19'dan Kaçınma Tutumları Ölçeği	0,777
COVID-19 Hijyen Ölçeği	0,925
Genel Güvenilirlik	0,887

COVID-19 Hijyen Ölçeğinin Cronbach's Alpha değeri 0,925'dir. Bu değer “0,80≤α<1,00” aralıklarında olduğundan ölçeğimiz yüksek derecede güvenilirdir. Genel güvenilirlik katsayısı 0,887'dir. Bu değer ise “0,80≤α<1,00” değerleri arasında olduğundan, ölçek yüksek derecede güvenilirliğe sahiptir (Karagöz, 2019).

Tablo 1. Demografik Bilgiler

Özellik	Kriterler	Frekans	Yüzde
Yaşı	18-25	117	28,4
	26-35	111	26,9
	36-45	78	18,9
	46-55	63	15,3
	56 ve üzeri	43	10,4
Cinsiyeti	Erkek	137	33,3
	Kadın	275	66,7
Eğitim Düzeyi	İlkokul	22	5,3
	Ortaokul	14	3,4
	Lise	45	10,9
	Lisans	263	63,8
	Lisansüstü	68	16,5
Medeni Durumu	Evli	242	58,7
	Bekâr	170	41,3
Gelir Düzeyi	5000 TL ve altı	57	13,8
	5000-10000 TL arası	154	37,4
	10000 TL ve üzeri	201	48,8

Tablo 2 incelendiğinde araştırmaya en fazla 18-25 (117) arası yaş grubu katılmıştır. En az katılım ise 56 yaş ve üzeri (43) yaş grubuna sahip bireylerden oluşmaktadır. Kadınlar % 66,7 gibi bir katılımı erkeklerin yaklaşık iki katını oluşturmaktadır. Eğitim seviyesine bakıldığında ise 263 kişiyle yani tüm katılımcıların % 63,8'i üniversite mezunu olduğunu görmekteyiz. Katılımcıların 242 kişisi yani % 58,7'si evli ve 10000 TL ve üzerinde gelire sahip olan katılımcılarsa 201 kişiyle % 48,8'lik bir grubu temsil etmektedir.

Tablo 3. T-Testi Sonuçları

Faktörler	Katılımcıların Cinsiyet Durumuna Göre					
	Değişkenler	N	Ort.	Std. Sapma	t	p
Hijyen Davranışları	Erkek	137	3.23	0.781	2.614	0.009
	Kadın	275	3.04	0.731		
COVID-19'dan Kaçınma Davranışları	Erkek	137	3.37	0.975	2.840	0.005
	Kadın	275	3.09	0.811		
Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliği	Erkek	137	2.58	0.631	-0.909	0.326
	Kadın	275	2.63	0.496		

Tablo 3 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyetlerine göre t testi sonuçlarında, hijyen davranışları ($p=0,009<0,05$), COVID-19'dan kaçınma davranışları ($p=0,005<0,05$) değişkenleri için cinsiyetin alt gruplarına göre farklılıklar gözlenmektedir. Algılanan COVID-19 bulaşılabilirliği değişkeni için cinsiyetin alt gruplarına göre farklılıklar yoktur. Katılımcıların medeni durumlarına göre t testi sonuçlarında, hijyen davranışları, COVID-19'dan kaçınma davranışları ve algılanan COVID-19 bulaşılabilirliği faktörleri için medeni halin alt gruplarına göre farklılıklar gözlenmemektedir.

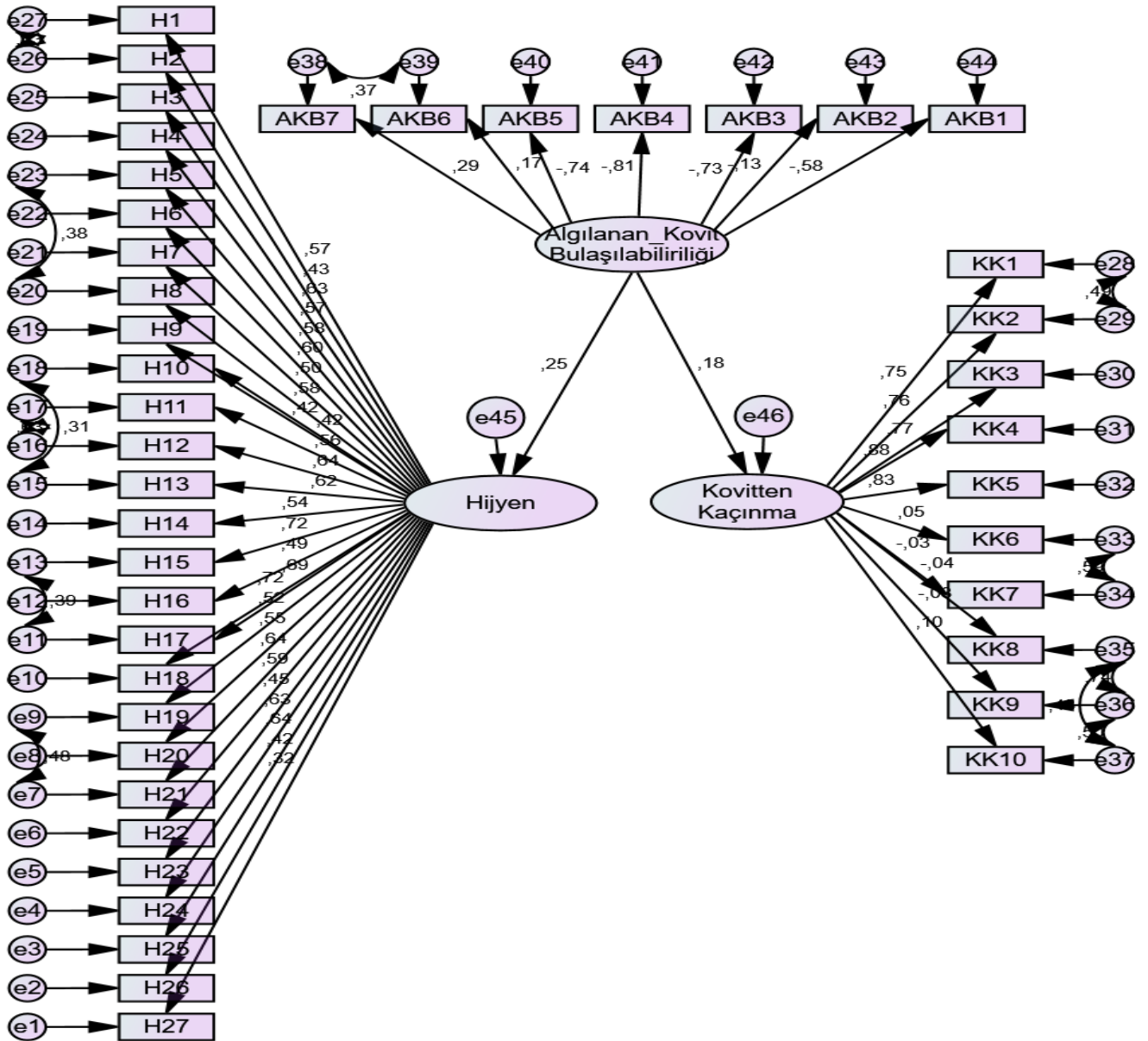
Tablo 4. ANOVA Testi Sonuçları

Katılımcıların Yaş Durumuna Göre						
Faktörler	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Hijyen Davranışları	Gruplar Arası	6.969	4	1.742	3.128	0,015
	Gruplar İçi	226.719	407	0,557		
	Toplam	233.688	411			
COVID-19'dan Kaçınma	Gruplar Arası	17.146	4	4.287	5.823	0,000
	Gruplar İçi	299.614	407	0,736		
	Toplam	316.761	411			
Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliği	Gruplar Arası	3.561	4	0,89	3.061	0,017
	Gruplar İçi	118.372	407	0,291		
	Toplam	121.934	411			
Katılımcıların Gelir Durumuna Göre						
Faktörler	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Hijyen Davranışları	Gruplar Arası	0,649	2	0,324	0,569	0,566
	Gruplar İçi	233.039	409	0,57		
	Toplam	233.688	411			
COVID-19'dan Kaçınma	Gruplar Arası	4.607	2	2.303	3.018	0,051
	Gruplar İçi	312.154	409	0,763		
	Toplam	316.761	411			
Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliği	Gruplar Arası	2.105	2	1.052	3.592	0,028
	Gruplar İçi	119.829	409	0,293		
	Toplam	121.934	411			
Katılımcıların Eğitim Durumuna Göre						
Boyutlar	Varyans Kaynağı	Kareler Toplamı	Serbestlik Derecesi	Kareler Ortalaması	F	P
Hijyen Davranışları	Gruplar Arası	6.455	4	1.614	2.890	0,022
	Gruplar İçi	227.233	407	0,558		
	Toplam	233.688	411			
COVID-19'dan Kaçınma	Gruplar Arası	5.324	4	1.331	1.739	0,140
	Gruplar İçi	311.437	407	0,765		
	Toplam	316.761	411			
Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliği	Gruplar Arası	2.950	4	0,732	2.523	0,041
	Gruplar İçi	118.984	407	0,292		
	Toplam	121.934	411			

Tablo 4'teki sonuçlara bakıldığında katılımcıların yaşlarına göre ANOVA testi sonuçlarında, hijyen davranışları faktöründe sig. değeri $p=0,015<0,05$ olduğundan, COVID-19'dan kaçınma davranışları faktöründe sig. değeri $p=0,000<0,05$ ve algılanan COVID-19 bulaşılabilirliği faktöründe ise sig. değeri $p=0,017<0,05$ olduğundan yaş faktörünün alt gruplarına göre farklılıklar vardır.

Katılımcıların gelirlerine göre ANOVA testi sonuçlarında, hijyen davranışları ve COVID-19'dan kaçınma davranışları değişkenleri için gelirin alt gruplarına göre farklılık yoktur. Algılanan COVID-19 bulaşılabilirliği faktöründe ise sig. değeri $p=0,028<0,05$ olduğundan alt gruplarına göre farklılık vardır.

Araştırmaya katılanların eğitim durumlarına göre ANOVA testi sonuçlarına bakıldığında, hijyen davranışları faktöründe sig. değeri $p=0,022<0,05$ ve algılanan COVID-19 bulaşılabilirliği faktöründe ise sig. değeri $p=0,041<0,05$ olduğundan eğitimin alt gruplarına göre farklılıklar vardır. COVID-19'dan kaçınma davranışları faktöründe sig. değeri $p=0,140>0,05$ olduğundan COVID-19'dan kaçınma davranışları değişkeni için eğitim faktöründe yer alan alt gruplarda farklılıklar gözlenmemektedir.

Şekil 1. Araştırmanın Yapısal Modeli

Yukarıdaki modelde aşağıdaki uyum değerlerinin **model uyumunu (model fit)** sağlamış olduğunu bize göstermektedir. Aynı zamanda bu değerlerde bir sınırlanma gözlenmemektedir. Raporlanmış olan değerlerle araştırmacının üzerinde durmak istediği değerlere göre değişiklik gösterebilmektedir. Oluşturulmuş olan modelin uyum değerleri:

CMIN/DF=2,751<5

RMSEA=0,065<0,08 şeklindedir.

Bu uyum değerleri, sonuçların model ile iyi uyum sağlayabildiğini göstermektedir. Aynı zamanda bu sonuçlar ile modelde yapı geçerliliğinin bulunduğu gözlemlenmektedir.

Tablo 5. Araştırma Modeli YEM Sonuçları

Yapısal İlişkiler	Standartlaştırılmış Regresyon Katsayıları (β)	Kritik Oran (C.R.)	P
COVID-19'dan Kaçınma <--- Algılanan COVID-19'dan Bulaşılabilirliği	0,178	2,736	0,006
Hijyen Davranışları <--- Algılanan COVID-19'dan Bulaşılabilirliği	0,253	3,142	0,002

Tablo 5’de Araştırma Modeli YEM Sonuçları incelendiğinde; Bağımsız değişkenin (Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliği) bağımlı değişken (COVID-19’dan Kaçınma Davranışları) üzerindeki direk etkisi önemlidir ve pozitifdir ($p=0,006<0,01$). Bağımsız değişkenin (Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliği) ile bağımlı değişken (COVID-19’dan Kaçınma Davranışları) arasındaki standardize edilmiş regresyon katsayısı 0,178’dir. Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliği bir birim artarsa, COVID-19’dan Kaçınma Davranışları 0,178 kat artacaktır.

Bağımsız değişkenin (Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliği) bağımlı değişken (Hijyen Davranışları) üzerindeki direk etkisi önemlidir ve pozitifdir ($p=0,002<0,01$). Bağımsız değişkenin (Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliği) ile bağımlı değişken (Hijyen Davranışları) arasındaki standardize edilmiş regresyon katsayısı 0,253’dir. Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliği bir birim artarsa, Hijyen Davranışları 0,253 kat artacaktır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırmanın sonuçları Adana il merkezinde yaşayan 18 yaş ve üstü tüm bireylerin hijyen davranışları, algılanan COVID-19 bulaşılabilirliği ve COVID-19’dan kaçınma davranışlarına ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır.

Demografik sonuçlara bakıldığında; Araştırmaya en fazla 18-25 (117) arası yaş grubu katılmıştır. En az sayıdaki katılımda 56 yaş ve üzeri (43) yaş grubuna sahip bireylerden oluşmaktadır. Kadınlar % 66,7 gibi bir katılımla erkeklerin yaklaşık iki katını oluşturmaktadır. Eğitim seviyesine bakıldığında ise 263 kişiyle yani tüm katılımcıların % 63,8’i üniversite mezunu olduğunu görmekteyiz. Katılımcıların 242 kişisi yani % 58,7’si evli ve 10000 TL ve üzerinde gelir düzeyine sahip katılımcılarda 201 kişiyle % 48,8’lik bir grubu temsil etmektedir.

Algılanan COVID-19 Bulaşılabilirliğinde, COVID-19’dan Kaçınmada ve Hijyen Davranışlarında demografik verilere göre farklılık olup olmadığına bakılmış ve katılımcıların medeni durumuna, cinsiyete, eğitim durumuna, yaşa ve gelir düzeyine göre bütün boyutlar genel olarak “kararsızım” dedikleri görülmüştür.

Araştırmanın güvenilirlik katsayısı Alfa = 0,887’dir. Bu değer $0,80 \leq \alpha < 1,00$ arasında olduğundan, çalışmanın güvenilirliği yüksek derecededir. Ayrıca test yeniden test güvenilirliği için bulunan kararlılık katsayısı da $\rho=0,81$ ’dir. Bu değer de $0,80 \leq \alpha < 1,00$ arasında olduğundan, çalışmanın güvenilirliğinin yüksek derecede olduğu bir kez daha görülmüştür.

Path analizi sonucunda bulunan uyum değerleri bulunan modelin yapı geçerliliğinin olduğunu göstermiştir. Araştırmanın sonucuna göre de: Bağımsız değişken olan algılanan COVID-19 bulaşılabilirliğinin, hijyen davranışları ve COVID-19’dan kaçınma bağımlı değişkenleri üzerindeki direk etki önemli ölçüde ve pozitif yönde bulunmuştur.

Öneriler:

Salgın hastalıklara karşı toplumun algı düzeyinin artması, toplumun sağlığını korumada etkili olacağı düşünülmektedir.

Toplumun yeterli ve doğru bir şekilde bilgilendirilmesi ve bilgiye erişiminin kolaylaştırılması salgın hastalıklardan kaçınmada etkili olacağı düşünülmektedir.

Yapılmış olan bu çalışmanın daha fazla örnekleme ve geniş bölgelerde yapılmasıyla daha etkili sonuçlar ortaya çıkaracağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

Altun, I., Dede Cinar, N., & Dede, C. (2013). Hygiene behaviour in university students in Turkey. *Journal of Pakistan Medical Association*, 63(5), 585-589.

Altun, Y. (2020). Covid-19 Pandemisinde Kaygı Durumu ve Hijyen Davranışları. *Sürekli Tıp Eğitimi Dergisi*, 29(5), 312-317.

Artan, T., Karaman, M., Atak, I., & Cebeci, F. (2020). Covid-19 Salgınına Yönelik Algı ve Tutumları Değerlendirme Ölçeği’nin Değerlendirilmesi. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 4(2), 101-107.

Cohen, L., Manion, L., & Morrison, K. (2002). *Research methods in education*. routledge.

- Çiçek, B., Şahin, H., & Erkal, S. (2020). "Covid-19 Hijyen Ölçeği": Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Turkish Studies*, 15(6), 339-350.
- Demir Gökmen, B., Balkan, A. B., & Aras, G. N. (2020). Kovid 19 Pandemisine Yönelik Algı ve Duyguların İncelenmesi. *Ejoms International Journal On Mathematics, Engineering-Natural Sciences*, 15, 614-24.
- Duncan, L. A., Schaller, M., & Park, J. H. (2009). Perceived vulnerability to disease: Development and validation of a 15-item self-report instrument. *Personality and Individual Differences*, 47(6), 541-546.
- Ekiz, D. (2020). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (6.Basım). Anı Yayıncılık.
- Geniş, B., Gürhan, N., Koç, M., Geniş, Ç., Şirin, B., Çırakoğlu, O. C., & Coşar, B. (2020). Development of perception and attitude scales related with COVID-19 pandemia. *Pearson journal of social sciences-humanities*, 5(7), 306-328.
- Günay, F. (2021). *COVID-19 Pandemisi ile ilgili ebeveyn farkındalığının ve kaygı düzeyinin değerlendirilmesi* [Tez]. Ankara Üniversitesi.
- Hamid, S., Mir, M. Y., & Rohela, G. K. (2020). Novel coronavirus disease (COVID-19): A pandemic (epidemiology, pathogenesis and potential therapeutics). *New Microbes and New Infections*, 35, 100679. <https://doi.org/10.1016/j.nmni.2020.100679>
- Hicks, L. L., Meltzer, A. L., French, J. E., Altgelt, E. E., Turner, J. A., & McNulty, J. K. (2022). Perceptions of Infectability to Disease Moderate the Association between Daily Concerns about Contracting COVID-19 and Satisfaction with Sex. *Archives of Sexual Behavior*, 51(1), 197-202. <https://doi.org/10.1007/s10508-021-02076-8>
- Kalkanlı, A. A. (2021). *Gebelikte algılanan bulaşıcı hastalık risk ölçeği: COVID-19 versiyonunun geliştirilmesi* [Doktora Tezi]. Sağlık Bilimleri Üniversitesi.
- Karagöz, Y. (2019). *SPSS VE AMOS Uygulamalı Nicel-Nitel-Karma Bilimsel Araştırma Yöntemleri ve Yayın Etiği* (2.Basım). Nobel Yayın Dağıtım.
- Lau, J. T. F. (2003). Monitoring community responses to the SARS epidemic in Hong Kong: From day 10 to day 62. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 57(11), 864-870. <https://doi.org/10.1136/jech.57.11.864>
- Ouyang, F., Wu, H., Yang, Y., Tan, W., Zhang, J., & Gu, J. (2020). Countermeasures for rapid spread of new coronavirus-based pneumonia in Wuhan Ouyang Fen, Wu Heyu, Yang Ying, Tan Wei, Zhang Jing, Gu Jie. *General Nursing*.
- Safra, L., Sijilmassi, A., & Chevallier, C. (2021). Disease, perceived infectability and threat reactivity: A COVID-19 study. *Personality and Individual Differences*, 180, 1-6. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2021.110945>
- Sağlık Bakanlığı. (2020). *COVID-19 Nedir?* COVID-19 Bilgilendirme Platformu. <https://covid19.saglik.gov.tr/TR-66300/covid-19-nedir-.html>
- Stangier, U., Kananian, S., & Schüller, J. (2021). Perceived vulnerability to disease, knowledge about COVID-19, and changes in preventive behavior during lockdown in a German convenience sample. *Current Psychology*, 1-9. <https://doi.org/10.1007/s12144-021-01456-6>
- UNICEF. (2022). *Koronavirüsü hastalığı: (COVID-19) Anne babaların bilmesi gerekenler*. <https://www.unicef.org/turkiye/koronavirusu-hastaligi-covid-19-anne-babalarin-bilmesi-gerekenler>
- WHO. (2020). *COVID-19 hastalığında maske kullanımına ilişkin öneriler* (ss. 1-19). World Health Organization.